

ACC. N:R M. 13994:1-12. glasbläsare

Landskap: Småland

Upptecknat av: Josef Brandtberg,

Härad: Konga

Adress: Hermanstorp

Socken: Hermanstorp

Berättat av: dikta personer; se uppl.:-
Häradshälsö!

Uppteckningsår: 1956

Född år i

Slaktteknik. s. 1-12.

LUF 104.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Först började jag med att slakta åt byborna i Orms-
kaya, efterträdde en bror min far och efter honom
började jag också 1890 och som höll jag på till 1943.
Framtill 1930-talet började jag slå grisar med slagmask.
Ja, grisar och får slaktade vi utom bedövning, stek-
barkap och kalv bedövades med vanlig yta med kammare.

Vi ha använt bräntesk i alla djur, skur först ett
litet snitt så jag fick in kniven riktigt för rätt ställe.
Bladet tillvaratogs från svine, får och får. Kalv yttast
sällan. Att inte alla djur bedövades berodde på att
man bara följde de gamla sedvänjerna.

Svine laddas ut stans till slakttavlan med ett
snöre om några femfötter. Sedan grisen upplyfts på
tavlan snodde jag ett snöre om hans tugga, för det
var lättare att hålla hans huvud still då maten jag
stekte honom, medhjälparena höll de svärda femfötter-
na bakifrån och satte samtidigt en armbågen i
bakryggen, så att grisen icke kunde komma fram
med bakbenen. Det var som regel bara en med-

ACC. N:R M.

1399^h:2.

LUF 104.

hjälpare utom den som röjde blodet. Endast en
grisens vägte över 150 kg. behövdes två man. Detta
för att kunna lyfta upp honom på tavlau.

Kniverna var bredbladiga med snäbbt rundat spets.
I får minns tid tog den in grisarna i köket innan
den stack den, men ej under minn tid.

Bedömningen infördes för att djuret ej skulle
behöva pligas i ansidan.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

Lmf 104

Som jag minns var det först jilene sedan kom
Yngve och Karl-Magnus Fransson som slaktade
åt inredningsarna i Örnshagen by. Karl-Magnus
var en bra slaktare, som aldrig slag fel vid
bedömningsslag av storbockars sämre kor, tjurar
och ock, men han bedömde aldrig vid slakt av
t. ex. svine och får. Å det tyckte jag inte om så
jag köpte mig en skjutmaskin och bärjade slakta
minna djur själv, det var väl sådär omkring 1925.

Man använde alltid brösttick till grisar, men
halsttick för får och kalvar. Som regel tillvara-
togs blodet åtminstone efter svine och får, och jag
har ett svagt minne av, att det kunde förskannas
att blodet tillvaratogs även efter får.

Kalvar och får slaktade för själv i min ungdom.
Man laud alltid om matstrupen på dessa djur för att
inte kött och hud skulle försvinnas.

Vid svineslakt utan bedövning behövdes gärna tre

man utana den som rörde i blodet. Sen jag kom med var
vi bara slaktaren Karl-Magnus o jag, han brukade så att
det gick så bra. Med ett trycktrå - en anse är 1/2-alusläng
sätt grov pinne med ett starkt snöre fastbundet - sände man
snärt om grisens tuggor och trycktrå. Sedan detta vridits om
håret ledde grisen i detta ur stian och ut till slakttavlan.
Ditkamma tog jag i bakdelen och slaktaren i huvet o så
lade vi upp grisen på tavlan, band ihop frambenen med
en smärstump o så satte jag mig emellan grisen fram- och
bakben, höll om frambenen med ena handen och höjde den
andra armbågen i grisen. Genslaka och han kunde ej komma
loss. - Som sagt, jag tyckte inte om att han inte bedövade så
jag började slakta själv. Det kunde då häuda att jag var allto-
roligare. Jag sköt då grisen i stian, asade ut hansen på ce-
mentgolvet där jag stack hansen. Vode då många svin och
såldo fläsk varför jag inte alltid tog vara på blodet.

Om någon i byn ännu lite slakta hanna, så är
Yngve Pettersson i Demeslaga Lund slaktare. Han använder

ACC. N:R M.

13994:5.

L. U. 104. (farts.)

Järvis bara slagnaste än i dag.

"Ännu längre tillbaka, på den tiden skomakare
Karlsson - Karp brukade använda samma slaktare, var han
hos far och slaktade en gris. De bar det sig inte.
bättre än att när den kom ut igen, efter att ha
varit inne i fett sticksupen, så gick grisen där-
ute å orlate omkring, stucksu som han var".

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 13994⁶ 104

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lmf 104

Mitt far, född i Korumantsarp 1846, gick i hemmen & slaktade hos alla i byn eller rättare sagt åt alla i hela rotten fram till omkr. 1920 och efter honom tog jag vid.

Far bedövade genom slag alla djur utom svine före blodavtappingen. Mestade att icke bedöva svine upplörde omkr. 1920. Självt har jag aldrig slaktat något djur utom att fört bedöva det, men har icke mer än två gånger använt skjutmask, i båda fallen har det gillt vunnit värdskreatur. Har hört att många längre tillbaka högg av nackbenen i stället för bedövning, men har själv aldrig varit med om det.

En gång använde både far och jag bröststick. Detta gavs en handbredd från bröstet bakom och ner mot bröstet. Far skar upp skinnst på halven på alla djur utom svine och kalvar, tog fram matsstrupen och gav halbstick (vid slakt av kalv använde han nackstick.) Han band ej om matsstrupen. Självt skar jag av hela halven på kalv utom

Ombedning. Bladet tillvarstogs från alla djur utom av kabo.
man bedövade i kabo djuren av den anledning att
man trodde djuret då dog innan sticket gavs och att
~~bladet~~ det ej var av riktigt sam det skulle göra.

Vid sömslakt använde man "Tugutä" som kallas
"Vrebe" - en smala alusläng påke med en smal lina
genom tvärens hål i påken = Vrelan -. Sedan denna ög-
la laste om gissens tvärs vreds påken om så att
öggan lätt skrek in i tjugut och gissens tvärsades
lita sig ledas ut från stäm till slakttavlan, an-
tingen nu denna var placerad i köket eller vid en
gryta ute i det fria närmare stäm. För innan man
bedövade djuret, var man tes man utom den sams
vred i bladet, därefter bara två.

Slaktkniven till brädstick skulle vara en ca
25 cm. ^{lång} stel slidknivliknande med ett ungefär tjums-
brett blad ända ut tills den brant avrundades till en
spets, var den smal & långspetsig kunde den lätt slinka

och en s. k. bofstick. Den sistnämnda typen användes
därmed till halsticker.

Får använde nacksstick till kalv, men uppkände
helt däremot något av ärens 1910-1913. Kärvad rami
bladet av grannnacka. Kärvstick användes en lång
smal, stel långspetsig kniv.

Sedan långt tillbaka i tiden klubbades all storbaskap
före blodotappningen, av alla som slaktade. Får slag över
andra djur utom grisar. Själva bärgade jag slakta
även svine år 1925 och använde mig därvid alltid av
en handsmidd slagmask.

Att man bärgade bedöva alla djur långt före slakt-
lagens tillkomst berodde dels på att man tyckte siged om
djuren och dels på de upplysningar och påtryckningar,
som bedrevs av tidningarna, luskällnings-sällskapet och
andra. Bedövningen var ju föresten gynnad vid det
gällde storbaskap, varför det gick bra att gå över ären
till de andra djuren, bara någon bärgade.

Jag var bara en liten tjock när jag besökte vasa
med far min när han slaktade, å det när jag var 21 år
böijade jag slakta på egen hand, å det är några stycken
beite jag har slaktat som dess ska jag så dig. På fast
tid, å som jag böijade med tog den in qisen i köket,
isymmetri och vinterna, innan den stack och skällades.

Före 1890 bedövades inga djur innan man stack den,
då böijade vi att slå stobarkap med en särskild yxa
med en klack i hammaren. Den hänger här en föreställning.
Vad det gäller svinen så dröjde det nog några år in på
1900-talet innan jag böijade med att bedöva den och
salvar å för några år längre fram.

Vi ha använt bröststick för svin och kalvstick för
andra beite. — Blodet tillvaratares före i de flesta fall
från alla djur. Av fyllodet baktes pall och baktes pall-
beid och blodet av kalv baktes man blodplättar av. Innan
man stack fick man ju veta om blodet skulle användas,
å i så fall band man om mats tungen före sticket gavs.

Tunnan man började med att lägga grisen till uttänningen
öste den med en sked en bröstit det blod som fannas
kvar där sedan hjärtat och lungorna tagits ur, det
tillvaratogs i ett särskilt kärl, varför vet jag inte.
Man bedövade inte helt enkelt därför att det inte var
brutligt.

Stubbstap ledde ut och ställdes intill en träg eller
en annan lämna som var lite högre än marken. Med
ett långt rep eller en oxtåre ledes svaren om djurets
ben och så snärjdes det så att det fäll på trägen, så
bands repändarna fast eller medhjälparna höll dem
med sin slaktaren hant sticka djuret och tappa av dess
blod. Medhjälparna var två utom den som väjde i
blodet. Å svinn ledes en vrede om dess tagna var det
som ledde eller arades till slakttavlan dit den så lyf-
tes upp varefter frambrusen bands ihop och som skulle
jag grisen kunna sparka fritt med bakbrusen, så hade den bara
att hålla harnen kvar på tavlan. Över den var två med-

hjälpans om grisen var stor, omens bara en, utom blod
rörelse förtas.

Kniven var antagligen ett tunn bred med, som var brunt spets-
sad. Att nickstick och t.o.m. nickslag har använts före
har jag hört talas om, men varken jag eller jag har använt dem.
Blodstappning efter föregående klubbning.

Böjades med det antagligen 1890 för storabarn. 1900-1910 för
sviss och några år senare för kalv och får. Det var skillnad vad
det var enkelt att slakta sen. Det är det ju bara att locka
fram grisen lite i stäm, sätta slagmasken på, klippa till och
grisen är borta utan att säga ett ord. Man behövs ju heller
inte vara mer än två man å så slipper ju djuret att plågas.
Slagmask har jag använt några gånger, jag har lärt en av
andra, men jag tycker bättre om slagmasken. Den är inte
livsfarlig för slaktarna å så försäkras den inte att
kannudet blir så blodprängt, varför jag hellst håller
och fortfarande vill till slagmasken.

ACC. N:R M.

13994:12.
L 104FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Som redskap att bedöva storbaskar med användt man som regel en särskild yxa med en 1-1½ tum tjock och väl tunnsläng järnklack på yxlammaren. För användt bara en vanlig yxa. Till smidjernas bedövning användes en stor hammare. Djuret slägs mitt i pannan.

År 1847 av de färdiga åren på detta skicket slög Robert Nilsson i Örneshaga ful på en oxe, han blev tosig å till på att alldeles förståea folket, som var i närheten, innan dom fick bätt på oxen.